

4. Брюханова Г.В. Викладання «Комп'ютерної графіки та моделювання упаковки» на базі ЕНК з урахуванням сучасних рекламних тенденцій / Г.В. Брюханова // Вісник ХДАДМ. – Харків : ХДАДМ, 2017 – Вип. 2. – С. 7–14.

5. Кобися А. П. Застосування інформаційного освітнього середовища у навчальному процесі ПТНЗ / А. П. Кобися // Звітна наукова конференція Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України : Матеріали наукової конференції. – Київ : ІТЗН НАПН України, 2013. – С. 54-56.

6. Кремень, В.Г. Категорії “простір” і “середовище”: особливості модельного подання та освітнього застосування [Текст] / Кремень В.Г., Биков В.Ю. // Наукові журнали НТУ “ХПІ” : Теорія и практика управління соціальними системами №2 - НТУ “ХПІ”, 2013. - ISBN 2078-7782

Тітов С. В. Інформаційно-освітнє середовище навчального закладу: розвиток засобів і способів комунікаційної й інформаційної взаємодії / С. В. Тітов. // Вісник ХДАК. – 2014. – №43. – С. 144–150.

УДК 906(477.87)

Вановська Інна Марківна

кандидат історичних наук, доцент,

доцент кафедри освіти дорослих Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова.

Київ, Україна

КОМПЕТЕНТНІСТНИЙ ПІДХІД ДО ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ВЧИТЕЛІВ ІСТОРИЧНИХ ДИСЦИПЛІН В УМОВАХ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

Анотація. Стаття призначена формуванню компетентнісного професійного розвитку вчителів історичних дисциплін. У статті визначено місце історичних дисциплін у формуванні освітніх компетентностей слухачів системи післядипломної освіти, окреслено оптимальні способи та методи для формування історичної компетентності на заняттях із історичних дисциплін, а саме: особистісно - діяльнісного підходу, проблемного підходу в навчанні, теорії застосування інноваційних технологій. У подальшому варто звернути увагу на використання сучасних методів та інструментів під час формування професійних компетентностей у слухачів на заняттях із історичних дисциплін.

Ключові слова: історичні дисципліни; післядипломна освіта; компетентність; проект; технології; теорія та методологія; слухачі.

Inna Vanovska, PhD (Historical Sciences), associate professor

Department of adult education

National pedagogical university by M.P. Dragomanov

Kyiv, Ukraine

COMPETENT APPROACH TO PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF HISTORICAL DISCIPLINE TEACHERS IN CONSEQUENCES OF POSTGRADUATE EDUCATION

Annotation. The article is intended for the formation of competent professional development of teachers of historical disciplines. The article defines the place of historical disciplines in forming the educational competencies of postgraduate students, outlines the optimal methods and methods for forming historical competence in classes from historical disciplines, namely: personality-activity approach, problem approach in teaching, theory of application of innovative technologies. In the future, it is worth paying attention to the use of modern methods and tools during the formation of professional competencies in listeners in class on historical disciplines.

Key words: historical disciplines; postgraduate education; competence; project; technology; theory and methodology; listeners.

На сучасному етапі розвитку нашого суспільства в навчально-виховних закладах України значна увага приділяється впровадженню історичних, культурологічних, краєзнавчих, патріотичних засобів, які досить довгий час використовувались недостатньо, однак були покликані виховувати підрастаюче покоління, формувати у нього світоглядні переконання, високу мораль, духовність і культуру. Одним із шляхів реалізації цього напрямку в системі перепідготовки слухачів є формування компетентнісного професійного розвитку вчителів історичних дисциплін.

В основу побудови змісту й організації процесу навчання історичним дисциплінам покладено компетентнісний підхід, відповідно до якого кінцевим результатом є сформовані ключові, міжпредметні та предметні компетентності слухачив [4].

Компетентність – набута в процесі навчання інтегрована здатність слухача, що складається із знань, умінь, досвіду, цінностей і ставлення, що можуть цілісно реалізовуватися на практиці

У новому Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти компетентнісний підхід є головним і передбачає спрямування освітніх галузей на розвиток сформованих і формування нових предметних (галузевих) компетентностей.

Питанням формування компетентності в історичній освіті займалися такі видатні вчені, як А. Рибаківа, О. Селевко, А. Хуторської, Н. Гончарова, Є. Шорт, Е. Ісаєва, Дж. Равен, І. Зимня, Е. Зеєр, Н. Московська та інші.

Розкриття ролі і місця історичних дисциплін в системі вищої і середньої освіти, конкретизація її змісту, функцій, форм і методів роботи знайшли відображення у ґрунтовних дослідженнях багатьох відомих учених – І. Безкоравайного, О. Діброва, Ф. Заставного, М. Костриці, М. Крачила, О. Савченка, В. Серебрій, І. Соколова, П. Тронька та інш.

Історичні дисципліни в сьогднішніх умовах набувають особливого значення. Саме вони повинні стати орієнтиром у формуванні національної свідомості молоді, виробленні у неї громадянської позиції. Адже молоде покоління має підхопити у ХХІ ст. естафету історичних пошуків своїх попередників.

Ознаками трансформації історичної освіти є: істотне структурне перероблення систем, що перетворює внаслідок зміни зв'язків, відношень, опосередкувань або умов детермінації організацію та функції сформованої картини світу; типовий перехідний процес у галузі історичного й гуманітарного знання, культури, соціальної еволюції; динамічні форми уявлень про соціокультурну реальність, у яких поєднуються адекватне відтворення, переосмислення усталеного й нового; багатоваріантність розуміння соціокультурних явищ; оновлення усталеного і традиціоналізація інновацій;

активізація необхідного минулого, вивільнення його від рис стародавності [3].

Проблема формування історичних компетентності слухачів в умовах розвитку сучасної вищої школи набуває першочергового значення. Вагомою складовою в поширенні історичних знань є система національної освіти. Завдання, які стоять перед вчителями історичних дисциплін тісно переплітаються з освітніми пріоритетами, зокрема, виховання у громадян почуття національної свідомості, глибокої поваги до історії, культури, мови, традицій українського народу, а також інших народів, пов'язаних з ним своєю долею, всебічне сприяння розвитку незалежної України, відродження духовності та історичної пам'яті в суспільстві [2, с. 48].

У формуванні історичного мислення важливе місце займає розуміння історичного, конкретного і паралельного часу, що дає можливість скласти синхроністичні таблиці просторово-хронологічного спрямування, порівнюючи добре відомі події регіону, місцевої історії з подіями в Україні й світі. Історичне мислення дає також можливість представити історичний час як частину тривалості, конкретність, що має точку відліку, поруч з абсолютним, паралельним, уявним і сакральним часом, відрізнити конкретну історію від віртуальної реальності, яка може успішно створюватись сучасними комп'ютерними технологіями.

Значення курсу історичних дисциплін у вишах не викликає сумнівів. Змістом і призначенням вищої освіти є не лише набуття слухачем професійних знань та навичок, але розвиток його як всебічно – розвиненої особистості з активною громадянською позицією. При такому підході невід'ємною частиною вищої освіти є гуманітарна складова. Європейські й українські спеціалісти підкреслюють, що основна перевага компетентнісного підходу полягає в тому, що він дає змогу зберегти гнучкість й автономію в архітектурі навчального плану. Водночас він потребує зміни методів оцінки навчання та забезпечення якості навчання.

У контексті реалізації задекларованої пропозиції розробляються ключові компетентності сучасного педагога як складові його професійно-педагогічної компетентності: 1) психолого-педагогічна компетентність; 2) фахово-предметна компетентність (сукупність предметних компетентностей); 3) методологічна компетентність; 4) методична компетентність; 5) самоосвітня компетентність [8, с. 76].

Умови успішної реалізації пропонованого проекту: 1) інтеграційні процеси, які мають відбуватися на різних рівнях: кроснаціональному; інтеросвітньому (у межах національної системи освіти України); методологічному; змісту освіти; інтегральній єдності навчання, виховання і розвитку; видів діяльності у навчальному процесі; 2) дидактична та методична мобільність сучасного вчителя; 3) створення незалежної системи моніторингу

якості освіти [6].

У психолого-педагогічних дослідженнях приділяється належна увага застосуванню компетентнісного підходу у професійній підготовці майбутнього фахівця, який працює в системі освіти. Маємо всі підстави стверджувати: як самостійне явище компетентнісний підхід в умовах вітчизняного освітнього простору пройшов стадії констатації (необхідності застосування) та феноменологізації (оцінка й опис феномена), теперішня стадія є методологічною (конкретизація основних понять, факторів, шляхів й умов реалізації). Компетентнісний підхід у педагогічній історичній освіті ґрунтується на міждисциплінарних, інтегрованих вимогах до результату освітнього процесу. Саме необхідність допомогти слухачам навчитись правильно вирішувати ті чи інші проблеми у певних ситуаціях (навчальних, життєвих, професійних) спонукала до застосування компетентнісного підходу в освітньому просторі.

Нині маємо перші очевидні результати застосування компетентнісного підходу у вітчизняній освіті. Один із позитивних результатів – вітчизняна система освіти починає забезпечувати якість, що відповідає уявленням «замовника», зазнають змін освітні стандарти як своєрідні формалізатори соціальних норм і потреб, освіта відповідає «вимогам соціоморфності, національним традиціям, соціально-економічному розвитку, національно-етнічному архетипу менталітету населення».

Освітні компетенції – це вимоги до освітньої підготовки, виражені сукупністю смислових орієнтацій, знань, умінь, навичок і досвіду діяльності слухача відносно певного кола об'єктів реальної дійсності, необхідних для здійснення особистісної і соціально важливої продуктивної діяльності. Такі компетенції відображають предметно-діяльнісну складову загальної освіти й покликані забезпечувати комплексне досягнення її цілей.

Освітня компетенція передбачає засвоєння слухачами не окремих одне від одного знань і вмінь, а оволодіння комплексною процедурою, у якій для кожного виділеного напрямку присутня відповідна сукупність освітніх компонентів, що мають особистісно-діяльнісний характер.

Історичні компетенції є перспективним напрямом у науці і практиці освіти. Компетентнісний підхід передбачає конструювання моделі слухача, а потім під цю модель підбирається зміст із розвитку ключових компетенцій. Щоб визначити, якими прийомами і методами можна сприяти формуванню освітніх компетенцій назовемо ці групи компетенцій.

1. Інформаційні компетенції: (володіння навичками роботи з різними джерелами інформації). 2. Соціально-трудова компетенції [7].

Уведення компетенцій у нормативну і практичну складову освіти дозволяє вирішити проблему, типову для української вищої школи, коли слухачі можуть добре володіти набором теоретичних знань, але відчують значні труднощі в

діяльності, що вимагає використання цих знань для вирішення конкретних життєвих завдань чи проблемних ситуацій.

Формування історичних компетенцій не може відбуватися успішно без урахування досліджень із психології і педагогіки особистості, основ особистісно-діяльнісного підходу, проблемного підходу в навчанні, теорії застосування інноваційних технологій, зокрема інтерактивно-комунікаційної, проектної та дослідницької діяльності.

Активізувати творчий потенціал слухачів можливо завдяки комплексному використанню інноваційних технологій навчання: інформаційно – комунікаційних, проектно-дослідницьких і технології проблемного навчання.

Вивчення історичних дисциплін пов'язане з активним застосуванням сучасних технологій:

- наочна демонстрація матеріалу за допомогою комп'ютера (успішно проходять лекції-презентації, підготовлені на основі краєзнавчого матеріалу);
- здійснення перевірки знань слухачів – тестів і контрольних завдань тощо [1].

Важливим методологічним підходом в історичних науках є той, що стверджує тенденційний підхід у набутті знань і формуванні історичного мислення. Тенденційність історичної освіти є двосторонньою: об'єктивною і суб'єктивною. Об'єктивність тенденційності пов'язана з тим, що історичний процес як об'єктивна реальність спрямований у майбутнє, а суб'єктивність – полягає в тому, що у пізнанні чільне місце займає людський фактор, який тенденційний залежно від можливостей пізнання і відтворення історичного процесу. Річ у тому, що суб'єктивність історичного пізнання залежить не лише від соціального замовлення і позиції дослідника, а також від недостатності знань про минуле, у яке неможливо повернутись. Отже, методологічна спрямованість історичної освіти визначається тенденційністю історичного пізнання, яка зумовлюється не лише суб'єктивними, а й об'єктивними чинниками. Найважливішим з них є спрямованість історичного процесу в майбутнє, що вказує на незворотність історичного процесу і зумовлює також незворотність історичної долі, в якій важливу роль відіграє людський фактор. Тому методологічні підходи до навчання і виховання молоді на основі мікроісторії мають бути об'єктом постійної уваги і вдосконалення [5].

Кожний вчитель повинен мати власну технологію формування історичного і державного мислення, яка мусить вирізнятися логічно - науковою послідовністю. Глибокий зміст повинні мати історичні знання закладені у певну форму, доступну розумінню, тобто певний апробований практикою алгоритм самостійного, логічного набуття і збереження знань. Варто визначити і окреслити як цілісність, так і структурні елементи форми і вже тоді переходити до аналізу результатів набутих при вивченні історичного явища, події, факту.

Складні процеси, що відбуваються сьогодні в нашій державі, зумовлені суперечностями соціального, економічного та політичного становлення, висувають важливе завдання для освіти – формування компетентної особистості, здатної до творчої самореалізації, до навчання впродовж усього життя. У Національній доктрині розвитку освіти в Україні наголошено на необхідності "формування потреби та здатності особистості до самоосвіти". Система освіти повинна орієнтуватися на особистість, яка буде відзначатися самостійністю, самодостатністю та творчою активністю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. *Історична наука на порозі XXI століття: підсумки та перспективи: Матеріали Всеукраїнської наукової конференції (м. Харків 15–17 листопада 2016 р.). – Харків, 2016.*
2. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті : світовий досвід та українські перспективи: бібліотека з освітньої політики : [моногр.] / Н.М. Бібік, Л.С. Ващенко, О.І. Локшина та ін. ; [за заг. ред. О.В. Овчарук]. — К. : К.І.С., 2004. — 112 с.*
3. *Молчанов В. Теоретичні підходи дослідження добробуту населення України у XIX – на початку XX ст. / Молчанов В. // Краєзнавство. Науковий журнал. – 2010. – С. 19–28.*
4. *Пометун О. Компетентнісний підхід у сучасній історичній освіті / О. Пометун // Історія в школах України. – №6. – 2017. – С. 3-12.*
5. *Пометун О. Теорія та практика послідовної реалізації компетентнісного підходу в досвіді зарубіжних країн / О. Пометун // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О.В. Овчарук. – К.: К.І.С., 2014. – 112 с.*
6. *Смолій В. А. Українська історична наука на рубежі XXI століття: Проблеми пошуку нових теоретичних та методологічних підходів // Освіта України. – №27. – 2007. – 4 липня.*
7. *Сотніченко В.М. Методичні засади самостійного навчання / Сотніченко В.М. // Розвиток історичного мислення як засіб формування особистості, її інтелекту та творчих здібностей. Збірник статей. – Одеса, 2016. – С.141–147.*
8. *Стратегія реформування освіти в Україні: Рекомендації з освітньої політики / [за заг. ред. В. Кременя]. — К. : К.І.С., 2003. — 296 с.*

УДК 005.336.2:37.017:364.658:613.9-057.87

Горленко В. П., канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки ГГУ імені Ф.Скорини
г. Гомель, Беларусь

КОМПЕТЕНТНОСТНЫЙ ПОДХОД В ФОРМИРОВАНИИ БЕЗОПАСНОЙ ЖИЗНЕДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ

Аннотация. В статье акцентируется внимание на проблеме формирования опыта безопасной жизнедеятельности учащихся в системе школьного образования. Раскрывается компетентностный подход в определении целей, задач и принципов формирования опыта безопасной жизнедеятельности учащихся. Представлен опыт создания учебных программ и разработки содержания предмета «Основы безопасности жизнедеятельности».

Ключевые слова: безопасность, безопасное жизнедеятельности, безопасное поведение, компетентность, компетентностный подход.